

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu järjestö tai yhdistys

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Vammaisfoorumi pitää myönteisenä sitä, että lastensuojelulainsäädäntöä selkeytetään ja lapsen oikeuksia pyritään systematisoimaan uudessa laissa. Samalla esitetyssä kokonaisuudessa on merkittäviä puutteita vammaisten lasten näkökulmasta:

- vammaisuus jää esityksessä implisiittiseksi erityistarpeeksi, eikä sitä tunnisteta systemaattisesti lapsen oikeuksia ja palvelutarvetta määrittävänä tekijänä
- riski vammaisten lasten yliedustukseen rajoitustoimissa ja vaativissa sijoituksissa ei tule riittävästi tunnistetuksi
- sääntelyn joustavoittaminen (henkilöstömitoitus, sosiaalityöntekijän tehtävät) voi heikentää juuri paljon tukea tarvitsevien lasten tosiasiallista suojaa

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Esityksen tavoitteet – varhaisen tuen vahvistaminen, palveluiden parempi porrastus ja rajapintojen selkeyttäminen – ovat periaatteellisesti oikeansuuntaisia. Vammaisfoorumi kuitenkin korostaa, että tavoitteiden toteutuminen edellyttää riittäviä resursseja lastensuojeluun ja perustason palveluihin. Nykytilanteessa lastensuojelutoiminta on monin paikoin aliresursoitua, mikä rajoittaa merkittävästi lakimuutosten tosiasiallista toimeenpanoa.

On olemassa riski, että:

- lapsen yksilöllinen tilanteen arviointi jää puutteelliseksi, erityisesti silloin kun lapsella on vamma tai pitkäaikainen tuen tarve
- vammaisten lasten tarpeet tunnistetaan liian myöhään tai yksipuolisesti lastensuojelun ongelmina
- hallinnolliset ja rakenteelliset joustot lisäävät työntekijöiden kuormitusta sen sijaan, että ne parantaisivat lapsen oikeuksien toteutumista

Ilman riittäviä henkilöstö- ja osaamisresursseja varhainen tuki ei vahvistu käytännössä, vaan vaarana on, että lastensuojelu joutuu toimimaan yhä useammin korjaavana palveluna tilanteissa, joissa oikea-aikainen tuki olisi ollut mahdollista järjestää aiemmin sosiaali- ja vammaispalveluissa.

Vammaisfoorumi katsoo, että esitetyt sääntelyratkaisut voivat vastata asetettuja tavoitteita vain, jos ne kytketään selkeästi resursoinnin vahvistamiseen ja vammaisten lasten erityistarpeiden systemaattiseen huomioimiseen.

3. Mikä seuraavista vaihtoehtoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

-

Perustelut tiiviisti

Vammaisfoorumin kokemuksen mukaan juuri rajapinnoissa vammaisten lasten oikeudet heikentyvät. Laaja uudistaminen mahdollistaa:

- vammaispalvelujen, terapioiden ja muun tuen ensisijaisuuden ennen lastensuojelua
- sen, ettei lastensuojelusta muodostu korvaamaan puuttuvia vammaispalveluja
- lapsen ja perheen oikeusturvan selkeämmän toteutumisen

Rajattu tai nykytila säilyttävä ratkaisu ei korjaa näitä rakenteellisia ongelmia.

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Vammaisfoorumi esittää, että:

- lain yleisiin periaatteisiin lisätään nimenomainen viittaus vammaisiin lapsiin

- lapsen edun arvioinnissa edellytetään järjestelmällisesti vammaisuuden ja toimintarajoitteiden huomioimista
- lapsen oikeus saada tukea omien kommunikaatio- ja ymmärrystensä edellyttämällä tavalla kirjataan vahvemmin

Ilman tätä yleisten säännösten ohjausvaikutus jää riittämättömäksi.

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

Ehdotetuilla muutoksilla voi olla myönteinen vaikutus lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen, jos ne vahvistavat lastensuojelun roolia viimesijaisena tukimuotona ja selkeyttävät rajapintaa sosiaalihuollon muihin palveluihin. Tämä edellyttää kuitenkin, että perustason palvelut, mukaan lukien vammaispalvelut ja perheiden varhainen tuki, ovat riittävästi resursoituja ja tosiasiallisesti saatavilla. Nykyinen lastensuojelun aliresursointi lisää riskiä siitä, että asiakkuus alkaa joko liian myöhään tai tilanteissa, joissa lastensuojelu joutuu paikkaamaan muiden palvelujen puutteita, erityisesti vammaisten lasten kohdalla.

Asiakkuuden päättymisen osalta on olemassa riski, että muutokset johtavat asiakkuuden hallinnolliseen päättymiseen ilman, että lapsen ja perheen jatkuva tuen tarve on aidosti turvattu muussa palvelujärjestelmässä. Vammaisten lasten osalta on välttämätöntä varmistaa palvelujen saumaton siirtyminen lastensuojelusta muihin tukimuotoihin, jotta palvelukatkoksilta ja lapsen tilanteen heikkenemiseltä vältytään. Lastensuojelun asiakkuuden alkamisen ja päättymisen tulee perustua lapsen yksilölliseen etuun, ei palvelujärjestelmän resurssi- tai organisointipaineisiin.

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Vammaisfoorumi ymmärtää mitoituksen joustavoittamisen taustalla olevan lastensuojelun vaikean resurssitilanteen ja pyrkimyksen turvata toiminnan jatkuvuus. Samalla korostamme, että joustavoittaminen sisältää merkittäviä riskejä vammaisten lasten ja muiden paljon tukea tarvitsevien lasten oikeuksien toteutumiselle. Vammaisten lasten tilanteet edellyttävät usein aikaa vievää, moniammatillista työskentelyä, yksilöllistä kommunikoinnin tukemista sekä tiivistä yhteensovittamista muiden palvelujen kanssa, mikä ei ole yhteensopivaa kasvavien asiakasmäärien kanssa.

Vammaisfoorumi katsoo, että asiakasmitoituksen joustavoittaminen voi olla hyväksyttävää vain, jos se ei koske vaativia ja monialaisia asiakkuuksia. Lainsäädännössä ja sen toimeenpanossa tulee varmistaa, ettei joustoja kohdenneta niihin lapsiin, joiden tilanteen huolellinen arviointi ja seuranta on lapsen edun ja perusoikeuksien turvaamisen kannalta välttämätöntä. Ilman tätä riski lapsen osallisuuden, oikeusturvan ja tuen tarpeen asianmukaisen tunnistamisen heikkenemisestä kasvaa.

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Vammaisfoorumi pitää lähtökohtaisesti perusteltuna sitä, että lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtäviä selkeytetään ja jäsennetään. Tehtävien kirkastaminen voi parantaa työn hallittavuutta ja roolien ymmärrettävyyttä eri toimijoiden välillä. Erityisesti vammaisten lasten kohdalla sosiaalityöntekijän rooli on kuitenkin keskeinen lapsen edun kokonaisarvioinnissa, palvelujen yhteensovittamisessa sekä lapsen ja perheen oikeusturvan varmistamisessa.

Vammaisfoorumi kantaa huolta siitä, että tehtävien uudelleenmäärittely ja mahdollinen kaventaminen voivat heikentää mahdollisuuksia paneutuvaan, lapsen yksilölliset tarpeet huomioivaan työskentelyyn, jos muutokset yhdistyvät korkeaan työkuormaan ja resurssipulaan. Vammaisten lasten tilanteet edellyttävät usein pitkäjänteistä, moniammatillista ja kommunikatiivisesti vaativaa työtä, jota ei voida toteuttaa riittävästi, jos sosiaalityöntekijän rooli painottuu liiaksi hallinnollisiin tai muodollisiin tehtäviin. Vammaisfoorumi korostaa, että sosiaalityöntekijän tehtävien tulee jatkossakin mahdollistaa lapsen osallisuus, yksilöllinen arviointi ja kokonaisvastuu lapsen tilanteesta.

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että lastensuojelun järjestämis- ja kustannusvastuuta koskeva sääntely on selkeää ja ennakoitavaa. Selkeä vastuunjako voi parantaa palvelujen yhdenvertaisuutta ja ehkäistä vastuun siirtelyä eri toimijoiden välillä. Vammaisten lasten kohdalla on kuitenkin olennaista varmistaa, ettei kustannusvastuun määrittely ohjaa ratkaisuja pois tarkoituksenmukaisista palveluista tai johda siihen, että lastensuojelua käytetään korvaamaan puutteellisesti järjestettyjä vammaispalveluja.

Vammaisfoorumi korostaa, että kustannus- ja järjestämisvastuun sääntelyn tulee tukea lapsen edun ensisijaisuutta eikä luoda taloudellisia kannustimia tehdä lapsen tilanteen kannalta vähemmän sopivia ratkaisuja. Erityisesti vammaisten lasten palvelukokonaisuuksissa tarvitaan selkeitä menettelyjä ja riittäviä resursseja, jotta lastensuojelun, vammaispalvelujen ja muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteensovittaminen toteutuu saumattomasti. Ilman tätä riskinä on, että lapsen tarvitsema tuki viivästyy tai pirstoutuu hallinnollisten ja taloudellisten rajojen vuoksi.

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Vammaisfoorumi ymmärtää ehdotuksen tavoitteen nopeuttaa menettelyä ja mahdollistaa lapsen tilanteen selvittäminen viivytyksettä silloin, kun lapsen hyvinvointi tai turvallisuus sitä edellyttää. Menettelyjen sujuvoittaminen voi tietyissä tilanteissa olla lapsen edun mukaista. Samalla muutos

herättää merkittäviä huolia lapsen oikeusturvan toteutumisesta, erityisesti vammaisten lasten kohdalla, joiden tutkiminen edellyttää usein erityistä asiantuntemusta ja huolellista yksilöllistä arviointia.

Vammaisfoorumi korostaa, että viranhaltijan tekemän päätöksen lapsen tutkimisesta on perustuttava selkeästi määriteltyihin edellytyksiin ja vahvistettuihin toimintatapoihin. Päätöksenteossa on varmistettava riittävä lapsi- ja vammaisosaaminen, tapauskohtainen ja dokumentoitu arviointi sekä lapsen kuuleminen hänen ikänsä, kehitystasonsa ja mahdollisten toimintarajoitteidensa mukaisesti, hyödyntäen tarvittaessa vaihtoehtoisia kommunikointikeinoja ja asiantuntijatukea. Tutkimisen tarve voi perustua vain konkreettiseen ja yksilöllisesti perusteltuun huoleen lapsen turvallisuudesta, terveydestä tai oikeuksien toteutumisesta, kuten epäilyyn kaltoinkohtelusta, vakavasta laiminlyönnistä tai muusta lapsen hyvinvointia uhkaavasta tilanteesta. Tutkimista ei sen sijaan saa perustaa lapsen vammaisuuteen sinänsä eikä käyttäytymiseen, joka liittyy lapsen toimintarajoitteisiin, kommunikoinnin haasteisiin tai puutteelliseen tukeen.

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosäätelyä?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Vammaisfoorumi katsoo, että luvun 4 ehdotukset voivat osittain selkiyttää päätöksentekoa, erityisesti toimivaltuuksien ja vastuiden osalta sekä menettelyjen sujuvoittamisessa. Selkeyttä syntyy kuitenkin vain, jos säätelyssä määritellään riittävän täsmällisesti päätöksenteon edellytykset ja varmistetaan päätösten johdonmukaisuus.

Samalla esitykseen liittyy riski siitä, että päätöksenteko alkaa vaihdella alueittain tai yksittäisten viranhaltijoiden mukaan, jos kriteerit ja osaamisvaatimukset jäävät väljäksi. Vammaisten lasten kohdalla päätöksenteon selkeyden edellytys on, että ratkaisut perustuvat riittävään asiantuntemukseen, yksilölliseen arviointiin ja lapsen oikeuksien turvaamiseen, ei pelkästään menettelyjen nopeuttamiseen.

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla säätelyllä olevan?

Ehdotettu palkkioiden ja kulukorvausten yhdenmukaistaminen voi lisätä järjestelmän ennakoitavuutta ja hallinnollista selkeyttä sekä tasata alueellisia eroja. Tämä voi lyhyellä aikavälillä helpottaa kustannusten seuranta ja ohjausta.

Samalla on olemassa riski, että tiukasti rajatut palkkiot ja korvaukset eivät vastaa edunvalvontatehtävien todellista vaativuutta. Erityisesti vammaisten lasten kohdalla tehtävät voivat olla aikaa vieviä ja edellyttää laajaa asiantuntemusta sekä moniammatillista yhteistyötä. Mikäli korvaustaso jää liian alhaiseksi, seurauksena voi olla osaavien edunvalvojen saatavuuden heikkeneminen, tehtävien kasaantuminen tai laadun heikentyminen. Tämä voi pidemmällä

aikavälillä lisätä kustannuksia esimerkiksi pitkittyneiden prosessien, virheellisten ratkaisujen tai lisääntyneiden valitus- ja korjaamistarpeiden kautta.

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

Vammaisfoorumi korostaa, että edunvalvontaa koskevan sääntelyn keskeisenä tavoitteena tulee olla lapsen oikeuksien tehokas toteutuminen, ei ensisijaisesti kustannusten hallinta. Sääntelyn tulee tunnistaa, että päämiesten tilanteet ja edunvalvonnan sisältö vaihtelevat merkittävästi, minkä vuoksi palkkiojärjestelmässä on säilytettävä riittävä joustavuus tapauskohtaiseen arviointiin.

Lisäksi on tärkeää varmistaa, että edunvalvojilla on käytettävissään riittävä osaaminen erityisesti vammaisten lasten tilanteissa, mukaan lukien kommunikaation tukeminen ja lapsen osallisuuden varmistaminen. Sääntelyn tulisi kokonaisuudessaan tukea edunvalvonnan laatua, jatkuvuutta ja saatavuutta sekä ehkäistä tilannetta, jossa vaativimmat asiakkuudet jäävät ilman riittävää asiantuntemusta tai resurssia.

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Vammaisfoorumi pitää myönteisenä, että luvussa 5 täsmennetään lapsen osallisuutta ja edunvalvontaa koskevaa sääntelyä. Säännökset vahvistavat periaatteessa lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Käytännön toimivuus riippuu kuitenkin ratkaisevasti siitä, miten säännöksiä sovelletaan erityisesti vammaisten lasten kohdalla. Ilman veloitetta huomioida lapsen yksilölliset kommunikointitavat ja tuen tarpeet on riski, että osallisuus jää muodolliseksi. Käytännössä tämä voi tarkoittaa sitä, että lapsen näkemykset eivät tule aidosti esiin päätöksenteossa.

Edunvalvontaa koskevan sääntelyn yhdenmukaistaminen voi lisätä läpinäkyvyyttä, mutta sen käytännön toimivuus edellyttää riittävää joustavuutta. Säännökset eivät nykyisellään riittävällä tavalla varmista, että palkkiot ja korvaukset vastaavat tehtävien vaihtelevaa vaatavuutta. Käytännössä tämä voi johtaa siihen, että vaativat asiakkuudet – kuten vammaisten lasten tilanteet, joissa tarvitaan paljon aikaa ja erityisosaamista – jäävät ilman riittävää panostusta tai osaavia edunvalvojia. Vammaisfoorumi korostaa, että sääntelyn tulee ohjata nimenomaan laadukkaaseen ja lapsen oikeudet turvaavaan edunvalvontaan.

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että menettelysäännöksillä pyritään selkeyttämään ja yhtenäistämään lastensuojelun päätöksentekoa. Säännökset voivat parantaa toiminnan ennakoitavuutta ja sujuvuutta, mutta niiden käytännön toimivuus riippuu siitä, kuinka täsmällisesti päätöksenteon edellytykset, kuulemismenettelyt ja perusteluvaatimukset on määritelty. Mikäli sääntely jää yleiselle tasolle, on olemassa riski, että käytännöt vaihtelevat eri alueilla. Tämä voi johtaa siihen, että lasten oikeudet toteutuvat eri tavoin riippuen asuinalueesta.

Vammaisten lasten näkökulmasta keskeinen toimivuuskysymys on, mahdollistavatko säännökset aidon osallisuuden ja huolellisen yksilöllisen arvioinnin. Käytännössä ilman riittävää osaamista ja resursseja lapsen kuuleminen voi jäädä puutteelliseksi, erityisesti silloin kun lapsi tarvitsee tukea kommunikointiin. Lisäksi päätösten perustelujen ja dokumentoinnin laatu korostuu, sillä niiden kautta varmistetaan päätöksenteon läpinäkyvyys ja arvioitavuus. Vammaisfoorumi katsoo, että menettelysäännökset toimivat käytännössä vain, jos ne velvoittavat yhtenäisiin toimintatapoihin ja varmistavat riittävän asiantuntemuksen kaikissa päätöksentekotilanteissa.

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotukset voivat vahvistaa varhaista tukea ja vähentää raskaampien toimenpiteiden tarvetta, mikäli avohuollon palvelut ovat riittäviä ja saavutettavia. Positiivinen vaikutus edellyttää kuitenkin, että avohuolto kykenee vastaamaan myös paljon tukea tarvitsevien lasten tarpeisiin.

Samalla on riski, että avohuollon roolia laajennetaan ilman riittäviä resursseja tai muuta palvelutukea. Tämä voi johtaa tilanteisiin, joissa avohuoltoa käytetään riittämättömänä ratkaisuna tai korvaamaan puuttuvia vammaispalveluja, jolloin lapsen tarvitsema tuki viivästyy ja palvelut eivät vastaa todellista tarvetta.

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Keston lyhentäminen voi joissakin tilanteissa nopeuttaa lapsen tilanteen pysyvämpää ratkaisemista ja vähentää epävarmuutta. Samalla muutos lisää painetta tehdä ratkaisuja nopeammassa aikataulussa, mikä voi heikentää päätöksenteon laatua erityisesti monimutkaisissa tilanteissa.

Vammaisten lasten kohdalla vaikutus voi olla kielteinen, jos lyhyempi määräaika ei mahdollista riittävän perusteellista arviointia, moniammatillista yhteistyötä ja kommunikaatiotuen hyödyntämistä. On riski, että ratkaisuja tehdään puutteellisin tiedoin, mikä voi johtaa epäsopiviin jatkotoimenpiteisiin.

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Säätelyn täsmentäminen voi parantaa päätöksenteon johdonmukaisuutta ja oikeusvarmuutta. Tämä voi vahvistaa lapsen suojelua tilanteissa, joissa huostaanotto on välttämätön.

Käytännössä on kuitenkin riski, että vammaisten lasten kohdalla huostaanoton kriteerit tulkitaan tilanteissa, joissa taustalla on puutteellinen tuki muualla palvelujärjestelmässä. Tällöin huostaanotto voi toimia korvaavana ratkaisuna vammaispalvelujen puutteille, mikä heikentää lapsen oikeutta saada oikea-aikaista ja tarkoituksenmukaista tukea.

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla säätelyllä olevan?

Valvonnan ja vastuunjaon selkeyttäminen voi parantaa sijoitettujen lasten turvallisuutta ja lisätä toiminnan läpinäkyvyyttä. Se voi myös vähentää epäselvyyksiä eri toimijoiden vastuista. Vaikutukset jäävät kuitenkin rajallisiksi, jos valvontaan ei liity riittäviä resursseja ja osaamista. Vammaisten lasten kohdalla on riski, että valvonta ei tunnista heidän erityistarpeitaan, jolloin puutteet palvelussa tai kohtelussa jäävät havaitsematta. Käytännössä tämä voi heikentää valvonnan vaikuttavuutta.

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoido): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla säätelyllä olevan?

Vammaisfoorumi katsoo, että ehdotus vahvistaa laitoshoidon asemaa tilanteessa, jossa palvelujärjestelmää tulisi kehittää kohti perhe- ja yhteisöpohjaisia ratkaisuja. Suomessa oli vuoden 2023 lopussa lähes 3 500 huostaanotettua lasta oli sijoitettuna laitoksiin (THL, Lastensuojelu 2023). Tämä tarkoittaa merkittävää määrää lapsia institutionaalisissa olosuhteissa, vaikka kehityssuunnan tulisi olla laitossijoitusten vähentäminen.

Ehdotetut joustot voivat käytännössä ylläpitää tai lisätä laitoshoidon käyttöä sekä heikentää hoidon laatua, jos niitä käytetään resurssipaineiden hallintaan. Vaikutuksena voi olla rajoitustoimenpiteiden lisääntyminen ja lapsen yksilöllisten tarpeiden jääminen toissijaisiksi, erityisesti vammaisten lasten kohdalla. Vammaisfoorumi katsoo, että säätelyn tulisi ohjata resursseja pois laitoshoidosta ja tukea siirtymää avohuoltoon, perhehoitoon ja muihin lapsen edun mukaisiin ratkaisuihin.

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi säätelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla säätelyllä olevan?

Turvahenkilön roolin erottaminen hoito- ja kasvatustehtävistä voi selkeyttää tehtävänkuvia ja parantaa turvallisuuden hallintaa laitoksissa.

Samalla on riski, että tehtävä eriytyy liikaa arjen työstä ja painottuu kontrolliin suhteessa kasvatukselliseen ja terapeutttiseen työhön. Vammaisten lasten kohdalla tämä voi johtaa tilanteisiin, joissa käyttäytymistä tulkitaan turvallisuusriskinä ilman riittävää ymmärrystä sen taustasta. Tämä voi lisätä rajoittavia toimenpiteitä ja heikentää lapsen oikeuksien toteutumista.

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

Vammaisfoorumi pitää erittäin tärkeänä, että sijaishuollossa käytettäviä rajoitustoimenpiteitä koskevaa sääntelyä täsmennetään ja rajataan tarkasti, koska kyse on lapsen perusoikeuksiin syvästi puuttuvista toimista. Yhteydenpidon rajoittamista (90 §) ja henkilöntarkastusta (93 §) koskevat säännökset voivat olla tarpeen lapsen turvallisuuden turvaamiseksi, mutta niiden käytännön toimivuus riippuu siitä, kuinka tiukasti niiden käyttö on sidottu välttämättömyyteen, yksilölliseen arviointiin ja huolelliseen perusteluun. Ilman selkeitä ja velvoittavia kriteerejä on olemassa riski, että rajoitustoimia käytetään osin rutiininomaisesti tai ennaltaehkäisevästi tilanteissa, joissa kevyemmät keinot olisivat riittäviä.

Vammaisten lasten näkökulmasta riskit korostuvat. Käyttäytyminen, joka liittyy vammaan tai kommunikoinnin haasteisiin, voi tulla tulkituksi virheellisesti turvallisuusuhkaksi, mikä lisää rajoitustoimien käyttöä. Käytännössä tämä voi johtaa siihen, että yhteydenpitoa rajoitetaan tai henkilöntarkastuksia tehdään ilman, että lapsen todellinen tilanne ja tarpeet on riittävästi ymmärretty. Vammaisfoorumi korostaa, että sääntelyn tulee edellyttää riittävää asiantuntemusta, vaihtoehtoisten toimintatapojen ensisijaisuutta sekä toimenpiteiden tarkkaa dokumentointia ja jälkikäteistä arviointia. Muutoin on vaarana, että rajoitustoimet kohdistuvat epäsuhtaisesti juuri vammaisiin lapsiin ja heikentävät heidän oikeuksiensa toteutumista sijaishuollossa.

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Vammaisfoorumi pitää jälkihuoltoa koskevaa sääntelyä keskeisenä lasten ja nuorten oikeuksien toteutumisen kannalta siirryttäessä lastensuojelusta itsenäisempään elämään. Säännökset voivat parantaa tuen jatkuvuutta ja ennakoitavuutta, mutta niiden käytännön toimivuus riippuu siitä, kuinka hyvin jälkihuolto kytkeytyy muihin palveluihin ja turvaa riittävän pitkäjänteisen tuen. Ilman selkeitä velvoitteita ja riittäviä resursseja on riski, että jälkihuolto jää sisällöllisesti niukaksi tai päättyy ennenaikaisesti.

Vammaisten nuorten kohdalla toimivuus edellyttää erityisesti sitä, että jälkihuolto ei katkaise tarvittavia tukipalveluja vaan varmistaa niiden saumattoman jatkumisen. Käytännössä on riski, että vastuu siirtyy hajanaisesti eri palveluihin, jolloin nuoren tilanne pirstoutuu ja tuen jatkuvuus heikkenee. Vammaisfoorumi korostaa, että jälkihuollon tulee perustua yksilölliseen tarpeen arviointiin, turvata riittävä tuki itsenäistymiseen sekä varmistaa, että vammaiset nuoret saavat tarvitsemansa palvelut ilman katkoksia myös lastensuojelun päättymisen jälkeen.

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantuloa koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että lain voimaantuloa koskeva sääntely on riittävän selkeä ja mahdollistaa hallitun siirtymän uuteen sääntelyyn. Käytännön toimivuuden kannalta keskeistä on, että hyvinvointialueilla ja muilla toimijoilla on riittävästi aikaa ja resursseja valmistautua muutoksiin, erityisesti henkilöstön koulutuksen, toimintatapojen yhtenäistämisen ja palveluketjujen yhteensovittamisen osalta. Ilman tätä on riski, että uusi sääntely jää alkuvaiheessa puutteellisesti toimeenpannuksi ja käytännöt vaihtelevat eri alueilla.

Vammaisten lasten näkökulmasta erityinen huoli liittyy siirtymävaiheisiin. Mikäli voimaantulo toteutetaan ilman selkeitä siirtymäsäännöksiä ja käytännön ohjeistusta, on olemassa riski palvelukatkoksista tai oikeusturvan heikkenemisestä tilanteissa, joissa lapsen asiakkuus jatkuu lainmuutoksen yli. Vammaisfoorumi korostaa, että voimaantulon tulee turvata lasten oikeuksien jatkuvuus ja varmistaa, että yksikään lapsi ei jää muutostilanteessa ilman tarvitsemiaan palveluja tai tukea.

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUVA-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

Vammaisfoorumi pitää myönteisenä, että TUVA koulutuksen rahoituksella pyritään turvaamaan koulutuksellisia jatkopolkuja myös sijaishuollossa oleville nuorille. TUVA-koulutuksen tavoitteena on vahvistaa opiskeluvalmiuksia ja tukea siirtymää tutkintokoulutukseen, ja alustavat selvitykset viittaavat siihen, että yksilöllinen ohjaus ja joustavat opintopolut voivat tukea tätä tavoitetta. Samalla tutkimusnäyttö osoittaa, että TUVA-koulutuksen toteutus on vaihtelevaa ja opiskelijaryhmät ovat hyvin heterogeenisiä, mikä heikentää koulutuksen vaikuttavuuden ennakoitavuutta.

Vammaisfoorumi suhtautuu kriittisesti siihen, että lisärahoitus kohdennetaan nimenomaan koulukoteihin ja laitossympäristöihin. Kansainvälinen tutkimus osoittaa johdonmukaisesti, että institutionaalinen hoito on yhteydessä heikompiin kehityksellisiin ja hyvinvointituloksiin kuin perhe ja yhteisöpohjaiset ratkaisut, ja että laitoksessa vietetyn ajan pituus lisää haitallisten vaikutusten riskiä. Lisäksi tutkimukset ja eurooppalainen politiikkalinja korostavat siirtymää pois laitoshoidosta, koska siihen liittyy kohonneita riskejä kaltoinkohtelulle, heikommalle yksilölliselle tuelle ja institutionaalisille käytännöille. Suomalainen tutkimus tukee tätä kuvaa, sillä sijaishuollossa, erityisesti laitoksissa, olevilla nuorilla on keskimäärin enemmän mielenterveyden, oppimisen ja hyvinvoinnin haasteita.

Vammaisfoorumi katsoo, että TUVA rahoitus on sinänsä perusteltua, mutta sen kohdentaminen koulukoteihin voi pitkällä aikavälillä vahvistaa institutionaalista palvelurakennetta ja hidastaa siirtymää kohti perhe ja yhteisöpohjaisia ratkaisuja. Rahoituksen tulisi ensisijaisesti tukea TUVA koulutuksen toteuttamista ympäristöissä, jotka edistävät nuorten osallisuutta, pysyviä ihmissuhteita ja integroitumista yhteiskuntaan. Lisäksi on varmistettava, että TUVA toimii aidosti siirtymäpolkuna tutkintokoulutukseen eikä jää välivaiheeksi, joka ei paranna nuorten pitkän aikavälin koulutus- ja hyvinvointituloksia.

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

-

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

-

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

-

27. Vapaamuotoiset huomiot

-

Kyröläinen Anni
Vammaisfoorumi ry